

רי"ף מסכת סנהדרין דף יט עמוד א

ואלו הן הנחנקין המכה אביו ואמו וכו':

גמ' איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו ואסיקנא רב פפא לא שביק ליה לבריה למישקל סלוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח כוונתא מ"ט דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיעשה שליח לאביו להכאתו ולקללתו ומסקנא אמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכאתו ולקללתו חוץ ממסית ומדיח שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו: סליקו להו ואלו הן הנחנקין

רמב"ם הלכות ממרים פרק ה

הלכה ז

המקיז דם לאביו או שהיה רופא וחתך לו בשר או אבר פטור, אע"פ שהוא פטור לכתחילה לא יעשה או להוציא סלון ב מבשר אביו או אמו לא יוציא שמא יעשה חבורה, במה דברים אמורים כשיש שם אחר לעשות, אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא והרי הן מצטערין הרי זה מקיז וחותך כפי מה שירשהו לעשות.

כסף משנה הלכות ממרים פרק ה הלכה ז

המקיז דם לאביו או שהיה רופא וחתך וכו'. בריש הנחנקין (דף פ"ד): בעיא דאיפשיטא ואכתבנה בסמוך: אף על פי שהוא פטור לכתחילה לא יעשה וכו'. שם רב לא שביק לבריה למשקל ליה סילוא כלומר אם נתחב לו קוץ בבשרו לא היה מניח בנו להוציאו מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח ליה כוונתא כלומר כויה להוציא ליחה ממנה דילמא חביל והוה ליה שגגת חנק. ומה שכתב אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא וכו'. נראה לי שלמד כן מדאיבעיא לן בן מהו שיקיז לאביו ופשטיה מואהבת לרעך כמוך כלומר ולא הוזהרו ישראל לעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו ורב דימי פשט ממכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור ומדיליף לה ממכה בהמה ודאי פטור ומותר קאמר אלא דרב פפא ורבינא כיון שהיו מוצאים מי שירפאם לא הוו שבקי לבנייהו משום דדילמא הוו חבלי בהו טפי ממה שהוא כדרך הרפואה וכ"כ נמוק"י בשם הרמב"ן:

טור יורה דעה סימן רמא

לפיכך היה לאביו קוץ תחוב בבשרו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה וכן אם הוא מקיז דם או רופא לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר אע"פ שמכין לרפואה ואם עשאו פטור בד"א כשיש שם אחר לעשות אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער ה"ז מקיז וחותך כפי מה שירשהו לעשות

בית יוסף יורה דעה סימן רמא

א לפיכך היה לאביו קוץ תחוב בבשרו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה וכן אם מקיז דם או רופא לא יקיז דם לאביו וכו' במה דברים אמורים כשיש שם אחר לעשות וכו'. כל זה דברי הרמב"ם בפרק ה' מהלכות ממרים (ה"ז). וטעמו מדגרסינן בריש פרק הנחנקין (פד): איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח) כלומר לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו רב דימי בר חנינא אמר מכה אדם ומכה בהמה (שם כד כא) מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור רב לא שביק לבריה למישקל ליה סלוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוונתא פירוש כויה להוציא ליחה ממנה דילמא חביל והוה ליה שגגת חנק. ומשמע ליה להרמב"ם ז"ל דרב מתנא ורב דימי להיתרא פשטוהו ופטור דאמר רב דימי פטור ומותר הוא דומיא דפטור דאמר במכה בהמה ועובדא דרב ודמר בריה דרבינא לא פליגי אפשטא דרב מתנא ורב דימי דפשטוהו להיתרא דרב ומר בריה דרבינא כיון דהוו משכחי אחריני דלעבדו להו לא שבקי לבריהו למיעל לבית הספק אבל אי לא הוו משכחי מאן די עביד להו שבקי לבריהו וכדפשטוהו רב מתנא ורב דימי. אבל הרי"ף (יט). והרא"ש (סי' א) כתבו כלשון הזה איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו ואסיקנא רב פפא לא שביק לבריה למישקל סלוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוונתא. נראה מדבריהם שהם סוברים דעובדא דרב ודמר בריה דרבינא פליגי על פשיטותא דרב מתנא ורב דימי וקיימא לן כרב ודמר בריה דרבינא. וכ"כ רבינו ירוחם (נ"א ח"ד טו ע"ד) בשם הרי"ף שאין הבן מקיז דם לאביו: והרמב"ן כתב בתורת האדם (ענין הסכנה) על הני עובדי דרב ודמר בריה דרבינא תמיהא א"כ לא יתעסק בקי ברפואות כלל דילמא טעי וה"ל שגגת סייף, ועוד מאי שנא בן בהקזה דאביו ומאי שנא אחר בהקזה דחבירו דהתם נמי דילמא מזיק ליה שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה. וי"ל כיון שניתנה רשות לרופא לרפאות ומצוה נמי איכא אין לו לחוש כלל שאם מתנהג בהם כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה דרחמנא פקדיה לרפויי ליביה אנסיה למיטעא, אבל בן אצל אביו כיון דאיכא אחריני למישקל ליה סלויא ולמיפתח ליה בועיא לא שבקינן לבן למעבד הכי דלא להו מעייל נפשיה לספק חויב מיתה. ולהאי טעמא גבי הקזה כיון דחבלה גופה לרפואה היא מותר לבן להקיז דם לאביו דבנו ואחר שיום בכך אם הקזה זו רפואה לשניהם מותר ולשניהם מצוה ואם טעו והמיתו לשניהם עונש שגגת מיתת ב"ד. ועובדא דרב פפא ומר בריה דרבינא לא פליגי אפשטא דבעיא דפשטו רב מתנא ורב דימי להיתרא. אבל רבינו הגדול ז"ל כתב איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו ואסיקנא רב פפא לא שביק לבריה וכו'. ואפשר לומר כן דאע"ג דמכה אדם לרפואה פטור ומצוה דואהבת לרעך כמוך הוא אפילו הכי כיון דאיכא אחריני לא שבקינן לברא למעבד הכי דילמא חביל ביה טפי ממה שהוא בדרך הרפואה וה"ל שגגת חנק אבל למיתה לא חיישינן לא בבן ולא באחר משום דעל כרחן הצריכין הכתוב לרפאות ואין לך ברפואות אלא סכנה מה שמרפא לזה ממת לזה עכ"ל:

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמא

סעיף ג

היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמא יבא לעשות בו חבורה. וכן אם הוא מקיז דם, או רופא, לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכין לרפואה. הגה: ה' בד"א, בשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער, הרי הוא מקיזו וחותר לו כפי מה שירשוהו לעשות. (גם זה בטור ורמב"ם פ"ה מה' ממרים).

שו"ת בן ימין סימן ל

שו"ת בן ימין: ר' רחמים חיים יהודה ב"ר מיכאל יעקב למשפחת ישראל נולד ברודוס שביוון בשנת תקע"ה (1815), למד אצל אביו ואצל שאר רבני המקום, ובהמשך מונה לרב העיר, ובה נפטר בשנת תרנ"ב (1892). שו"ת בן ימין כולל תשובות על ארבעת חלקי שו"ע, יצא לאור בסלוניקי בשנת תרנ"ו (1896) ע"י בנו ר' ראובן אליהו ישראל. בשנת תש"ס (2000) יצאה לאור מהדורה שלמה ומתוקנת.

שו"ת מה"ה מ"ד ר"מ בוקורישט יע"א כמוהר"ר מצ"א טוב נר"ו באיש שנתחייב מיתה למלכות וצוה לבנו להביא לו סה"מ דחייב בנו לשמוע אליו

שאלה זו נשאלה במכתב עתי ישראלי איטלקית הנקרא [קוריירן] או המרוץ. שלחו מתם מארץ הודו איש אחד ישראלי שנתחייב מיתה למלכות ונגמר דינו להמיתו ליום נועד רח"ל ולמאי דביני ביני שמו אותו במשמר כנודע. והאיש ההוא בחושו את יום מר אשר תהיה לו באחרונה יום אשר יוציאווה ליהרג בהמון רשעים רבים ויהיה חילול ה' בדבר וגם בזיון לכל ישראל בכלל ולכל משפחתו בפרט. צוה לבנו שיביא לו סם המות לאכול וימות מיתת עצמו ולא ישיגנו אותה כלימה ביום ההוא. ושאל השואל אם מותר לבן לשמוע אל אביו ולגרומם לו מיתה על ידו או לא. ע"כ.

והנה צדדי השאלה יש לברר על דרך זה מי אמרי' כיון דבלא"ה יוצא ליהרג מדת המלכות א"כ גברא קטילא הוא ומלאך המות הוא מה לי הכא מה לי התם ויכול הבן להושיט לו סם המות וימות בכבוד ולא בביזוי. או דלמא כיון שעכ"פ הוא מקרב מיתתו והוא בריא היזקא אין הבן רשאי לגרום מיתה לאביו. או ד"א אדרבה כיון שהוא בנו וחייב בכבודו והוא צוה לו הכי. אם כן זהו כבודו ואדרבא חיוב ומצוה איכא לעשות כדבר אביו.

תשובה טרם כל נבין ונדון אם צוה לאיש אחר שאינו בנו מהו דינו. אם מותר לו להושיט לו סם המות או לא. ואומר דזה פשוט דמותר. דאע"ג דקי"ל דהאומר לשלוחו צא והרוג את הנפש דשולחיו פטור מדיני אדם משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. מיהו חייב בדיני שמים כמבואר בקידושין דף מ"ג ע"א וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות רוצח הלכה ב' ג' ע"ש. ע"כ לא אמרו התם דחייב בדיני שמים אלא משום דהשליח הלך והרגו בשליחותו והויא בריא היזקא. משא"כ הכא דליכא אלא גרמא בעלמא שהושיט לו סם המות ותו לא ואחר שהביא לו הסם המות אלו לא היה רוצה לא היה אוכלו ונמצא דבשעה שאכל כבר פסקו גירי דיליה, ואיהו דאפסיד אנפשיה הוא ולא אחר. וגרמא בניזקין לחייבו ממון מצינו אך לא לחייבו מיתה או עונש בדיני שמים עיין מחנה אפרים ה' נזקי ממון סי' ז' ודוק. ועו' דהתם הרגו שלוחו שלא מדעתו של נהרג אבל הכא הוא צוה לו להביא סם המות רועץ ומדעתו ורצונו עשה כן. א"כ פשיטא דהוא פטור ומותר ואינו חייב בדיני שמים לא בדינא רבה ולא בדינא זוטא...

ועתה נחזור לעיקר שאלתנו דאנן קיימין באב שצוה לבנו לעשות עמו זר מעשהו כנ"ל אם מותר לעשות כן כיון שהוא בנו או לא. ואומר דאם צוה להביא לו סם המות לאכול כמו שבא בשאלה הא ודאי פשיטא שדינו שוה לאחר שהוכחנו לעיל דמותר להושיט לו סם המות ולברור לו מיתה יפה שיהיה בכבוד ולא בביזוי ואדרבא בבנו איכא תוספת מצוה לעשות רצון אביו כי הוא חייב בכבוד אביו ואמו וזהו כבודו ולא דמי למאי דאמרינן בריש פ"ק דיבמו' ד"ו יכול אמ"ל אביו שיטמא למתים או שיחלל שבת ישמע לו ת"ל איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלוקים כולכם חייבים בכבודי וכן פסק בטוש"ע יו"ד סי' ר"מ סט"ו וז"ל אמ"ל אביו לעבור על דברי תורה אפילו במצוה של דבריהם אין שומעין לו ע"כ דזהו דווקא אי לא הוה בר קטלא והוא צוה לו הכי כדי לאבד עצמו לדעת אם כן הוה ליה כהושיט כוס יין לנזיר דלכל הפחות הו"ל כמסייע ידי עוברי עבירה וכל כהאי גוונא אינו חייב לשמוע אליו. ועתה לא כן הוא אלא אפי' היה עושה דבר זה לאבד א"ע לדעת לא היה בו עון אשר חטא כי הוא אנוס כדי שלא יתחלל ש"ש על ידו כנ"ל א"כ מהיכא תיתי לאסור לבנו להושיט לו סם המות הלא איפכא מסתברא כיון שהוא בנו מצוה לקיים דברי אביו. אמנם מה שיש להסתפק בזה הוא אם לא ימצא אופן להושיט לו סה"מ אם מותר לו לפגוע באביו בדקירת חרב על לבו או ביריית קנה שריפה או לא, ומה שהביאני אל בית הספק בבנו יותר מאחר לפי דקי"ל בסנהדרין דפ"ד וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים והטוש"ע יו"ד סי' רמ"א דהמכה לאביו ועשה בו חבורה חייב מיתה בחנק כיעו"ש וא"כ תינח דמשום רוצח אינו חייב משום דגברא קטילא קטל ובזה שוים בנו ואחר, אך לגבי בנו איכא חומרא יתירה דחייב מיתה אפי' לא המיתו בהכאה זו רק שעשה בו חבורה לבד חייב כדיליף התם בגמ' ר"פ אלו הן הנחנקין ע"ש וכיון שכן תיכף ומיד שהכה בו בחרב או בחנית הרי עבר על מכה אביו כו' וא"כ חזר הדין למאי דקי"ל דאם אמר לו אביו לעבור על דברי תורה אין שומעין לו.

אמנם גם לזה אשכחנא לה פתרי עפ"י מאי דאבעיא להו שם בסנהדר' בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך [פירש"י לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו] רב דימי אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור [פירש"י כגון מקיז דם פטור מן התשלומין שהרי לא הזיקה] אף מכה אדם לרפואה [פירש"י אדם היינו אביו לרפואה פטור ממיתה ואע"ג דחבורה הוא] רב לא שביק לבריה למשקל ליה סלווא [פי' קוץ התחוב בבשרו] מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח ליה כוונתא דילמא חביל והו"ל שגגת חנק ופריך אי הכי אחר נמי [ופרש"י לא לפתח שהרי כל ישראל הוזהרו על חבלת חברו דכתי' לא יוסיף פן יוסיף] אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ע"כ וכן **מרן הב"י ביו"ד סי' רמ"א דמשמע ליה להרמז"ל דר"מ ורב דימי להיתרא פשטוה ופטור, דאמר רב דימי פטור ומותר הוא כו' ועובדא דרב ומר בריה דרבינא לא פליגי אפשטא, דרב מתנא ורב דימי אלא כיון דהוו משכחי אחריני דלעבדו להו לא שבקו לבריהו למיעל לבית הספק אבל אי לא הוו משכח מאן דעבד להו שבקי לבריהו, אבל הרי"פ והרא"ש נראה מדבריהם שהם סוברים דעובדא דרב ודמר בריה דרבינא פליגי אפשטוה דרב מתנא ורב דימי וקי"ל כרב וכמר בריה דרבינא שאין הבן מקיז דם לאביו עכ"ל.**

והנה רבינו הטור ז"ל פסק כהר"מ דלא יקיז דם ולא יחתוך אבר לאביו אעפ"י שמכין לרפואה כל שיש שם אחר לעשות, אבל אין שם אחר והוא מצטער הרי זה מקיז וחותר כפי מה שירשהו לעשות עי"ש. וכן הוא סברת רמ"א ז"ל בהגהת ש"ע כיעו"ש. **אבל דעת מרן בש"ע שאסר בהחלט שלא יקיז כו' ולא חלק להם בין איכא אחר לליכא אחר נראה להדיא שפסק כסברת הרי"ף והרא"ש ור' ירוחם ז"ל דלא יש שום היתר לבן לעשות חבורה לאביו אעפ"י שמכין לרפואה. א"כ איפוא נדון שאלתנו תלייא בפלוגתא דרבוותא הנ"ל דלדעת הרי"מ ורבינו הטור והרמ"א ז"ל דכל דכל שהבן מכין לרפואה או להקל צערו מאביו והוא מרשהו לעשות כן ואין שם אחר שיעשהו דאז מותר הבן לעשותו אעפ"י שעושה בו חבורה גם הכי נמי כיון שאביו הרשהו להכותו נפש והבן אינו מכין אלא להקל צער אביו שחושב איך יוציאו להרוג אותו בהמון רשעים רבים ואיכא חילול ה' בדבר שרי ליה מאריה לעשות כן דלרפואה לאו דוקא אלא לאפוקי שלא יכה בשאט נפש מלא דבר העושה נחת רוח לאביו אבל כשהוא מכין להקל צערו מעליו בכל אופן שיהיה מותר. אמנם לדעת הרי"ף והרא"ש ורבינו ירוחם ז"ל שאסרו בהחלט לעשות בו חבורה אעפ"י שמכין לרפואה ואפי' אין שם אחר. גם בנ"ד אסור כיון שעושה בו חבורה אפי' דבלא"ה הולך למיתה וגברא קטילא הוא מ"מ לענין חבורה הרי הוא כחי. ותדע דהכי אמרי' בסנהדרין דפ"ה ע"א היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקללו חייב בא אחר כו' פטור והוינן בה מאי שנא בנו ומאי שנא אחר ומסיק בגמ' אליבא דרב ששת טעמא הוי דאחר גברא קטילא הוה אבל בנו חייב פירש"י שם ב"ע ד"ה מידי דהוה כו' דאע"ג דיוצא ליהרג וסופו למות מ"מ איכא חבורה דחי הוא עי"ש וכן פסק הרמז"ל בפ"ה מה' ממרים הי"ב והטוש"ע יו"ד סי' רמ"א ס"ד דהמכה לאביו ואמר אפי' נגמר דינא להריגה ויוצאין ליהרג הרי זה חייב ונהרג עליהן אבל באחר פטור הואיל והולך למיתה עי"ש. הרי למדנו מכאן דאע"ג דלענין מיתה אם הרגוהו בנו ואחר שוים דאינם חייבים משום רוצח דגברא קטילא קטלו אבל משום חבלה שנא בנו מאחר דאלו אחר פטור משום חובל כיון דהולך למיתה אבל בנו חייב מיתה כיון שעשה חבורה באביו הן בעודנו חי. והוא הדין בנדון דידן דלס' הרי"ף ודעימיה חייב בנו משום עושה חבורה באביו אעפ"י שמכין להקל צערו מאביו אע"ג דמשום קטלא פטור.**

אלא שראיתי להב"ח ז"ל שתמה על סברת מרן הב"י דאיך אפשר לו' שהטור קאי בדעת הרמב"ם ולא זכר דעת אביו הרא"ש שהוא להפך ולכן מסיק הוא ז"ל כן בדליכא אחר ליכא למ"ד דלימא אסור וסיים והכי נקטינן עי"ש ולדבריו בנדון דידן דליכא אחר מותר לבן להכותו נפש אליבא דכולי עלמא כיון שמכין לטובת אביו ולזה הרשהו. אמור מעתה בנדון דידן איכא ספק ספיקא ספק אי הלכה כהרי"ף ודעימיה דס"ל לדעת מרן ב"י דאינו יכול לעשות חבורה באביו גם כשמכין להכותו ואפי' דליכא אחר או אם הלכה כהרמב"ם ודעימיה דס"ל בדליכא אחר מותר ואת"ל דהלכה כהרי"ף ודעימיה דילמא הנכון כסברת הב"ח דמסכים גם להרי"ף ודעימיה כהרמב"ם דהיכא דליכא אחר מותר והוי ס"ס המתהפך כמובן למעיין.

ועוד יש מקום להתיר בשופי בנדון דידן אליבא דכולי עלמא כשלא יש אחר רק בנו והוא דאפי' לסברת הרי"ף ודעימיה שפסקו כרב ומר בריה דרבינא דלא שבקו לבריהו למעבד בהו חבורה אפי' לרפואה ומסתמא איירו אפי' שלא היה להם אחר לא אסרו בשביל אותה חבורה עצמה שהיה עושה עי"י הקצת דם דאותה חבורה כיון שהוא מכין לרפואה מותר אליבא דכולי עלמא ומאי דאסרו אינו אלא משום חששא שמא יעשה חבורה יותר מכדי הצורך לרפואתו והוי שגגת חנק וכן מפורש בגמ' דקאמר טעמא דילמא חביל והוי שגגת חנק כלו' אידי דטריד לחבול משום רפואה שמא יחבול יותר מכדי הצורך והוי שגגת חנק ואע"ג דלשון זה אתמר בגמ' אחר עובדא דמר בריה דרבינא בלי ספק דטעם זה אשניהם קאי ר"ל גם אעובדא דרב דלא שרי לבריה למשקל סלווא אפי' שהחבורה שהיה עושה כדי למשקל סלווא היה מותר דכונתו להקל מצערו של אביו מ"מ חשש דילמא חביל יותר מהצורך וכן מתבאר מדברי הרי"מ והטו"ש שם שאחר שכ' דין זה דרב דאם היה לאביו קוץ תחוב בבשרו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה כ' וז"ל. וכן אם הוא מקיז דם או רופא לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר אעפ"י שמכין לרפואה כו' והרי בהקצת דם וחתיכת אבר אין לך חבורה גדולה מזו ואיך קאמרו דאם הוא מצטער שאין שם אחר מותר אלא ודאי דכל שהוא צורך רפואה מותר לעשות לו חבורה אלא דישי לחוש שמא יוסיף על החבורה במה שאינו צריך לרפואה והוא הטעם שנתן ג"כ על הקוץ כיעו"ש. וא"כ ממילא משמע דגם להרי"ף ודעימיה שנטו דעתם להחמיר אפי' דליכא אחר אינו אלא משום חששא זו שמא יעשה בו חבורה נוספת על מה שצריך לרפואה אבל על מה שהוא צורך רפואה לא פליגי וכולי עלמא מודו דמותר. אמור מעתה בנדון זה שמה שדוקרו בחרב הוא מכין להמיתו שזהו רפואתו לנוח דעתו מהצער שהוא צוער והולך על אותו היום נורא ואיום שיוציאוהו ליהרג ואי אפשר באופן אחר גם ליכא אחר שם שימלא רצונו אלא בנו ומדין קטלא

פטור ומותר דגברא קטילא הוא ולא אתינן לחייבו אלא מדין חובל באביו וכיון שחבלה זו היא צורך רפואתו. לכולי עלמא פטור ומותר זה נ"ל כפתור ופרח ודוק.

זאת ועוד אחרת יש לחלק ולו' דגם לס' הרי"ף ודעימיה שהחליטו לאסור את הבן לעשות חבורה לאביו אפי' שמכין לרפואה אינו אלא כשאביו מצטער באותה חבורה שעושה לו באשר שכן דרך כל הארץ שרובם ככולם מסרבין בעצמם שיעשו להם חבורה ואעפ"י שמצטערים בחולייהם מ"מ ממאנים הם מחמת מורך לבבם ופועלים בהם על כרחם שלא בטובתם או ע"י שמישנים אותם שלא ירגישו בכאב, אם כן אפי' שהאב מרשה לבן לעשות כחפצו משום רפואה מ"מ לא יתן תפקידו עליו להיות כמצווה ועושה וכאן הבן שואל לבי"ד אם מותר לו לעשות כן על זה הוא שפסקו הרי"ף ודעימיה שמורין לו שלא לעשות באביו חבורה אפי' שהוא מכין לרפואה, לפי חומר איסורו שהוא בחנק. ברם היכא שהאב מצוה לבנו בכל תוקף שיכהו נפש ומפציר בו כדי להנצל מצער יום הדין והנורא שמוציאין אותו ליהרג מהיכא תיתי שלא ישמע לו מאחר דמצות האב על הבן לעשות לו קורת רוח בדבר הזה אטו מי זוטרי ממה שכתוב במלכים א' סי' ר' ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו ואכלו אריה יען אשר לא שמע בקול ה', ומכאן למדו בפרק הנחנקין דפ"ט דהמוותר ע"ד נביא חייב מיתה בידי שמים ע"ש והכא נמי איכא רצון שמים לשמוע אל אביו בדבר הזה אפילו שהוא להכות נפש כדי להצילו מן הבושה והבזיון כדאמרן והוא צוה לנו על כבוד אביו ואמו והשוה כבודו לכבוד שמים כדאיתא בפרק ד"מ ד"ן ע"א וב' ופירש"י שם ד"ה הוקש כבודם לכבוד המקום וז"ל נאמר כאן כבוד את אביך וכתו' להלן כבוד את ה' מהונך ע"כ. אם כן מהיכא תיתי שלא יהיה חייב לשמוע אל אביו והלא על המיתה אינו חייב דגברא קטילא הוא ועל החבורה הוא באזהרה דלא יוסיף להכותו ככל ישראל א"כ ליתי עשה דכבוד אביו ואמו ולדחי לא תעשה דלא יוסיף כיון שבעידנא דעובר על הלאו מקיים העשה דכבוד או"א כמו סדין בציצית ומילה בצרעת ואפי' דהל"ת דהכא חמור שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דעניש ע"ז מיתת חנק. מ"מ כך הוא המדה דאתי עשה ודחי ל"ת אפי' שיש בו כרת כדאי' בפ"ק דיבמות ד"ו ע"א שו"ר בס' שדי חמד בקונט' ד"ח סי' ע"ו הנ"מ לרא"ג הה"מ כמהר"ח מדיני נר"ו שאסף איש טהור בע"ז ויראה שאינו מוסכם דעשה דחי ל"ת שיש בו כרת ושנוי במחלוקת הפוס' כיעו"ש.

אלא דאי אתינא למשרי ליה מהך טעמא דקיימא לן אתי עשה ודחי לא תעשה נפק"מ דהיינו דוקא היכא דא"א לקיים את שניהם כגון דליכא אחר אי נמי דאין לו אופן להושיט לו סם המות כדי שימות מיתת עצמו אבל היכא דאפשר להמיתו באחד משניהם ולא יעבור הבן על איסור מכה אביו אזי ודאי דאינו רשאי כמ"ש במס' שבת דקל"ג ע"א גבי מילה בצרעת דכל שמכין אביו לקוץ בהרת בנו אי איכא אחר שיקוץ בהרת לעביד אחר דאר"ש בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ע"כ וכן פסק הר"מ בפ"ג מה' ציצית ה"ו וכ"כ ר' ירוחם הביא דבריו בהל' ציצית סי' י"א בד"ה ועתה, אמנם הב"י חלק עליו ואמר דאעפ"י שאינו מצוי ממינו מאחר שאפשר לקיים את שניהם אלו היה מצוי לו לא דחינן את ל"ת ע"כ ומ"מ בנדון דידן אפשר דגם הב"י יודה דהיכא דא"א באחר דוחה עשה דכבוד אביו ואמו את ל"ת והתם שאני דציצית חובת מנא, וכשלא מצא ממינו לא ילבש ודוק ועיין בתשו' שאגת אריה סי' צ"ו ובשו"ת דרמ"ץ אשכנזי ח"א בא"ח סי' י"ג דשקיל וטרי בזה וכן יש לפרש דבריו בלשון חכמים שאמרו אתי עשה ודחי ל"ת, ולא אמרו דכשיש עשה נגד הל"ת דהותר הל"ת אלא לשון דחיה יורנו כי אינו מותר לעבור היכא דאפשר לקיים את שניהם, כמ"ש בפסחים ד"ע טומאה דחוויה היא בצבור, ופירש"י אע"ג דאכשר רחמנא למייתי בטומאה לאו היתר גמור הוא ע"כ. גם הר"מ ברפ"ב מהלכות שבת נקט לשון זה שבת דחוויה אצל פקוח נפש ועיין כ"מ שם שכתב שרבינו פסק דדחוויה היא ולא הותרה ע"ש והכי דייקין נמי בהך לישנא דאמרו אתי עשה ודוחה ל"ת דלשון דוחה ילמדנו להועיל דאם אפשר לקיים את שניהם אין ראוי לעבור על ל"ת, ועיין תוספות בפ' התכלת ד"מ ע"א ד"ה כיון ודוק.

השתא דאתינא להכי דצריך הבן לחוש שלא לעבור על הלאו היכא דאפשר שלא לעבור אומר אני דאי ליכא אחר וגם לא יכול הבן להביא לו סם המות והאב מפציר בבנו ומצווה שיכהו נפש נ"ל לכאורה דאין ראוי להכותו ע"י דקירת חרב כיון דעושה בו חבורה והוא מוזהר עליה משום מכה או"א כו' ויליף בגמ' בהנחנקין שאינו חייב אלא על מכה שעושה בה חבורה כיעו"ש ולכן מהיות טוב יקיים מצות אביו להמיתו במיתת חנק דאינו עושה בו חבורה...

מסקנא דמלתא בנדון השאלה דבנו פטור ומותר להושיט סם המות לאביו כאשר צוה וליכא למיחש לא משום איסור לאו דלפני עור כו' ולא משום מסייע ידי עוברי עבירה מאחר דבלאו הכי בר קטלא הוא ואלו היה עושה כן לעצמו לא היה בסוג מאבד עצמו לדעת דאנוס הוא כשאלו המלך ועדיפא משאלו כנ"ל ומהיכא תיתי לאסור לאחר. וכ"ש שהוא בנו דחייב בכבודו וזהו כבודו והכא איכא נמי משום ואהבת לרעך כמוך כדפירש"י שלא הוזהרו ישראל לעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו ע"כ. וא"כ בנדון זה אין ספק דאלו הוה המאורע הזה בבנו ח"ו היה בוחר באהבה רבה להמית את עצמו. קודם באבן או באגרופ, ולא יהיה נמסר מיתתו ביד זרים אכזרים, והמון רשעים רבים ולכן כל כמה שיוכל הבן לעשות טעדיק למלאות רצון אביו בזה הרי זה משובח.

ולא עוד אלא אם אי אפשר להושיט לו סם המות בעבור כי לא יניחוהו שר בית הסהר לבא אל אביו עוד הפעם וצוהו אביו להמיתו בחרב על לבו גם זה מותר, אעפ"י שעושה בו חבורה אי ליכא אחר דמשום קטלא לא מחייב דגברא קטלא קטל, ומשו' חבורה נמי לא מחייב משום דעושהו בשביל כבוד אביו ואתי עשה דכבוד אביו ואמו ודוחה לא תעשה אפי' שיש בו מיתת ב"ד כיון דא"א לקיים את שניהם ומטעם זה אם אפשר להמיתו בחנק עדיפא טובא לפי

שאינ עושה בו חבורה, ונמצא בזה מקיים העשה דכבוד אביו ואמו עובר על לא תעשה דלא יוסיף להכותו משום דאינו חייב אלא על הכאה שיש בה חבורה כדיליף בגמ' כנ"ל ומשום אקדומי לפורענותא דנמצא מקרב מיתתו יום או יומים לא חיישי' כמו שהוכחנו לעיל דכל שהוא גברא בר קטלא כל הימים אשר הוא חי על האדמה למאי דביני ביני הרי הם ימים שאין בהם חפץ, והרי הוא חי כמו מת ופטור ומותר הוא מדיני אדם אף מדיני שמים ובכל זאת לא אסמוך על דעתי קלה כמות שהיא להורות היתר בביטוי שפתיים וס"ם ת"ן על בניכם אפקוד יקים אביו ויאכל סמא דמותא במאכל הצהרים ואשר לא ס"ם אל לבו ידקר בחרב ישפוך דמו כמים לא יש חרב בידו חנקי כתי' עד הצואר יגיע ביד חזקה שתיים כי מלתא דתמיהא דכירי בה אינשי תרי תמיהיה מפני חומר שבה חמו"ר חמר'תיים הראיתם בן יכבד אב ברצח בעצמותיו לשמע און תצלנה אזנים על כן לא אומר קבלו דעתי עד אבא אל מקדשי אל מקודש שקדשוהו שמים הוא הראש רישא דדהבא כאב נר שר הצבא ר"מ ור"מ איש אחד מן הרמ'תים שושילתא דבי נשיאה כלם בעלי הוראה בעי"ת רודוס יע"א רובץ בין המשפ'טים דין הוא הדר האמור בתורה האי גיט'א דנה'רא מעלת הרב המופלא חסין קדוש ומלא כקש"ת רחמים חיים יאודה ישראל בהלו נר"ו יאיר כשמש בחצי השמים ימים על ימי מלך יוסיף בשלום ובמישור בש'וה קרי'תים אם יסכים עמדי בתוספת מח'ול כמח'ולת המחניים כי עשו עז ותושיה הכל צריכים למרי חטיא והיה שכרו כפלים רחמים לחיים יאודה יעלה לעילא [תרנ"א] מן כל ברכתא בהר הקדש בירושלים כא"ון הרמה וגם חסידה בשמים, ונפש אדם מו'עט נאמן אהבתו, המעתיך בעדו לאל בכל לבי נפשי ובטני, ותשוקתי. מלאה לחזות בנועם פני קדוש מר באתריה יושב בשבת תחכמוני הלא כה דברי זעירא דמן חברי'א החותם פה עיר הבירה בוקרישט יע"א ב"ך יברך לחדש טבת דהאי שתא תזל כטל אמר"תי [לפ"ק] ירושלמי ולא קרתני.

הצעיר מתתיה אברהם צורמאני ס"ט

שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן כז

בענין אם מותר לרופא לעשות זילוף לאביו.

יום ה' ואתחנן, י"א מנחם אב, תשי"ג לפ"ק, מנשסתר יצ"ו. לכבוד הרב החו"ב מוה"ר רפאל מרגליות מנשסתר.

ע"ד שאלתו, במי שלפי פקודת הרופאים צריך לקבל זילוף /זריקה/ (אוניעקציאון) בכל יום ובנו רופא יהודי חרד, אם מותר לבנו ליתן בו הזילוף, כי קשה לו לילך בכל יום להרופא או לבית החולים, וגם בנו עושה לו בחנם.

(א) הנה מקור דין זה בסנהדרין (פ"ד ע"ב), איבעי' להו בן מהו שיקיז דם לאביו, רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך, רב דימי ב"ח אמר מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פטור, אף מכה אדם לרפואה פטור, רב (וגרסת הר"ף רב פפא) לא שביק לי' לברי' למישקל לי' סילוי, מר ברי' דרבינא לא שביק לי' לברי' למיפתח לי' כוונתא, דלמא חביל והוה לי' שגגת איסור, א"ה אחר נמי, אחר שגגת לאו, בנו שגגת חנק וכו' עיי"ש.

והנה לכאורה יש נ"מ בין הטעמים, ויש בכאן שלשה מ"ד, דלרב מתנא דאמר מואהבת לרעך כמוך, גם מצוה איכא, וכדמוכח מדברי הרמב"ן שבנמו"י שם, ולרב דימי פטור ומותר כמו מכה בהמה, ולרב ומר ברי' דרבינא אף איסור איכא, אך מפ"י רש"י שכתב בד"ה ואהבת לרעך כמוך, לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו, הרי דייק דרך אזהרה אין כאן אבל לא שיהא מצוה, אבל ר"מ ור"ד פליגו עם רב (או ר"פ) ומר ברי' דרבינא, דלדידהו איסור, כדמוכח מדברי הר"ף, וס"ל דהלכה כר"פ ומר ברי' דרבינא.

והרמב"ם (בפ' ה' מה' ממרים) ה"ז כתב וז"ל המקיז דם לאביו או שהי' רופא וחתך לו בשר או אבר פטור, אף על פי שהוא פטור, לכתחילה לא יעשה, או להוציא סלון מבשר אביו או אמו לא יוציא, שמא יעשה חבורה, במה דברים אמורים כשיש שם אחר לעשות אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא והרי הן מצטערין הרי זה מקיז וחותך כפי מה שירשהו לעשות עכ"ל.

והנה יש לספק בדברי הר"ף אם מה שפסק כר"פ ומר ברי' דרבינא, רצונו לומר דאסור אף בא"א באחר, או רק כשיש שם אחר, ועי' בזה בב"י (יו"ד סי' רמ"א) ובב"ח שם, והרמב"ן בס' תורת האדם שהובא בב"י וב"ח שם, כתב בתחלה דלא פליגו אמוראי, דיש לחלק בין הקזה להוצאת סילוי, דהקזה החבלה גופא לרפואה היא ומותר, אבל הוצאת סילוי ולמפתח לי' בועא אפשר בלא חבלה, ואם יעשה חבלה הוה שלא לצורך רפואה ואסור, ואם ימית על ידי הקזה בנו ואחר שוין עיי"ש, וכה"ג ס"ל לרבינו ירוחם (נתיב ראשון חלק ב') שהובא בלח"מ שעל הרמב"ם שם עיי"ש, ומכל מקום מסקנת הרמב"ן כהר"ף, ואף בהקזה אסור לבנו, כיון דאיכא אחרינא לא שבקינן לברא למעבד הכי דלמא חביל בי' טפי ממה שהוא בדרך הרפואה, ומיני' דאף להר"ף שרי היכא דליכא אחר עיי"ש.

(ב) ומדברי הרמב"ם הנ"ל, נראה דמזכה שטרא לבי תרי, א' דיש לחלק בין איכא אחר או לא, אף בהקזה, ובזה י"ל או דפליגו והלכה כרב (כר"פ) ומר ברי' דרבינא דהיכא דאיכא אחר אסור, או דלא פליגו ואף דלר"מ יש מצוה דואהבת לרעך כמוך, ולר"ד ב"ח פטור ומותר, מכל מקום היכא דאיכא אחר אסור לבנו למיעל לבית הספק אף לדידהו, וכמבואר כ"ז בכ"מ וב"י וב"ח שם, ב' דיש לחלק בין הקזה להוצאת סילוי ומפתח בועא, דבהקזת דם דייק לכתחילה לא יעשה, ובהוצאת סילוי סתם לא יוציא, דמוכח מזה דס"ל לחלק דבהקזת וחתיתת אבר מדינא שרי אלא שלא יעשה כן לכתחילה, ודוקא בדאיכא אחר כדמסיים בסיפא דוקא בהני תרתי, ובהוצאת סילוי לא יוציא מדינא, וכדדייק בזה

הב"ח, ומטעם שמא יעשה חבורה שאין בה שום צורך להוצאת הסילוי, ואם כן יש לומר דבזה האחרון יהי' אסור אף בדליכא אחר.

אמנם כתב הב"ח שם דמדברי רבינו הטור מבואר דאין חילוק אלא בכל ענין אסור מדינא כשיש שם אחר וסיים ודוק עיי"ש. כנראה כוונתו אף דהטור מסיים כלשון הרמב"ם באם אין שם אחר, ה"ז מקיז וחותר כפי מה שירשהו לעשות, הרי כתב רק הקזה וחיתוך אבר, מכל מקום מדברי שאר לענין איסור לא חילוק בלשון הרמב"ם, ומשמע דדינם שוים לענין איסור, ממילא גם לענין היתר דינם שוים דמותר היכא דליכא אחר.

והיוצא לנו דישנן בכאן ד' שיטות לדינא, א' דהכל בין הקזה וחותר אבר וכיוצא בזה ובין הוצאת סילוי ומפתח בועא וכיוצא בזה אסור לבנו אף בדליכא אחר, ב' דהכל שרי היכא דליכא אחר, ג' דהקזה וחותר שרי אף בדליכא אחר, והוצאת סילוי ומפתח בועא דוקא בדליכא אחר, ד' דהקזה וחיתוך דוקא בדליכא אחר שרי' והוצאת סילוי ומפתח בועא אף בדליכא אחר אסור.

ובפסק השו"ע יש פלוגתא בין המחבר והרמ"א, דהמחבר שם (סעי' ג') פסק כדעה א' דהכל אסור אף בדליכא אחר, והרמ"א פסק כדעה ב' דהכל שרי בדליכא אחר, ואף דדייק גם כן הקזה וחיתוך, מכל מקום מדסובב על לשון הש"ע דהוי כלשון הטור (ומה שכתב בבאה"ג דהוא לשון הרמב"ם צ"ע דהרי חילוק יש בין הלשונות ונפקא מינה לדינא כנ"ל), והגיה על זה הרמ"א כל דברי הטור במסקנתו לחלק בין איכא אחר לדליכא אחר, אם כן מבואר דאין חילוק ביניהם לדינא, וכמו שכתב הב"ח בשיטת הטור כנ"ל.

(ג) ומה הוא החבלה לענין חיוב במכה אביו, מבואר בירושלמי סנהדרין שם, וז"ל באי זו חבורה כחבורת שבת (או) כחבורת נזקין, אין תימר כחבורת שבת אפילו לא חיסר, ואין תימר כחבורת נזקין עד שעה שיחסר, ע"כ, ולא איפשטא בירושלמי, אבל פשטות הגמ' דידן דכיון שיצא דם הוי חבורה ואפילו יצא דם מבפנים כעין הכהו על אזנו וחרשו, וגם בהוצאת סילוי ומפתח בועה ליכא אלא חשש חבלה דהוצאת דם, ושמע מינה דהוה כעין חבורת שבת, וכן מדמי ל' בגמ' דידן שם לדין דחובל בשבת, וכמו שכתב בכל זה במראה הפנים שם, ובחובל בשבת קיי"ל דחייב אם יצא דם או נצרך אף על פי שלא יצא הדם.

והנה בעשיית האוניעקציאנען, ואין צריך לדם, הוי כמו הוצאת סילוי ומפתח בועא, דאין החבלה הרפואה, ואפשר לעשות בלא הוצאת דם, ומכל מקום כ"פ נתאדם העור וכמו נצרך הדם תחתיו, ויש בזה כל החומרות שבהוצ' סילוי ומפתח בועא, דדילמא חביל בלא צריך לרפואה, ולכ"פ אסור אף בא"א באחר. אמנם לפסק הלכה דוקא באפשר באחר אסור לבנו, ועי' בת' תשובה מאהבה (סי' ל"ד וקל"ה) לענין מעשה האימפפ"ן לילדים בש"ק על ידי רופא עכו"ם, דהביא שם מרופא מומחה, דהעושה מעשה אימפפונ"ג עם כלי מחט הנקרא קארלסנאדל לא יראה ולא ימצא אף קורט דם ולא שום נצרך הדם זולת הגבהת העור לבד היא האומנת, אמנם העושה עם כלי הנקרא לאנצעט לא ימלט שיבא לידי מעט חבלה אבל לא לדם הוא צריך בעסק הרפואה הזאת ואם כן הוי דבר שאינו מתכוון עיי"ש, ומעשה האוניעקציאנען על דין מזה (ועי' בס' ירושת פליטה סי' ט"ו), ולענין חבלת אביו לא מהני מה דאינו מתכוון כמו שאי' בש"ס דסנהדרין שם לחלק בין שבת להכאת אביו עיי"ש, ואין לנו רק ההיתר באם אין כאן אחר.

(ד) ומהו השיעור דאין שם אחר, אם הכוונה דאין בכל העיר או דאין כאן בשעת מעשה הרפואה אצל החולה, לא נתבאר, ולכאורה יש לומר כיון דהאיסורא היכא דאיכא אחר נלמד מרב (ר"פ) ומר ברי' דרבינא דלא שבקו לברייהו להוציא סילוי ומפתח בועא ואלו הענינים ל"ה מעשה אומן כ"כ, ושכיחי בקיאים לעשות זאת בכל עת ובנקל, כהאי גוונא אסור לבן לעשות, אבל היכא דצריכים לרופא, לאו בכל עת ובכל זמן אפשר להגיע לרופא, ובזה כשאמרו אצל הרופא שיש שם אחר, הכוונה שהוא מוכן ומזומן על אתר כמו הבנו, אז אסור להבן לעשות הרפואה, אבל בלאו הכי חשוב כמו אין אחר, ומכל שכן כעין נידון דידן שהאב חלוש וטרחא יתירה לילך אצל הרופא או לבית החולים, וכמה פעמים צריכים להמתין כמה שעות עד שאפשר להשיג הרופא +ע"ע בדע"ת (ה"ש בקו"א ס"ק כ"ד) ובפתירה (לסי' ל"ט אות א') מזה.+, וכבוד מחו' הגאון מוהרמ"י ברייש נ"י מציריך העיר אותי לראי' לזה, ממה דאיתא בתוס' פסחים (דף כ"ה ע"ב ד"ה אי אפשר), וז"ל נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול חשוב לא אפשר, עיי"ש, ועי' תוס' יבמות (ה' ע"ב ד"ה כולה, שציין מהרש"ם ע"ז בדרכי שלום ס"ז) דאי לא בוקר שני הוה אמינא דשריפת קדשים דוחה יום טוב, אף על גב דאפשר למחר, לא מקרי אפשר לקיים שניהם עיי"ש, וביותר כעין נידון דידן דהוא צריך לזה בכל יום, ואם לא יתירו לו על ידי בנו בודאי יתרשל מלעשות הרפואה בזמנו הראוי ויזיק לו, או על כל פנים יהי' לו צער על ידי זה ויהי' בכלל מצטערים שנזכר ברמב"ם וש"ע, ע"כ יש לצדד להיתרא, שבנו יעשה לו בעתו ובזמנו דהוי כאי אפשר באחר.

ושב נתעוררתי מידידי הרה"ג מוה"ר יצחק גאלדיטש נ"י דיין דפה, שכבר נשאו ונתנו בשאלה זו איזה גדולים בארץ ישראל, וכדאי' בס' גשר החיים, מהרב הגאון מוה"ר יחיאל מיכל טוקצינסקי נ"י בעיה"ק ירושלים תובב"א.

(ה) והנה במה דאמר בש"ס הנ"ל אי הכי אחר נמי, ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק, והקשה במל"מ (פ"א מהל' יו"ט הי"ז) מד' הש"ס ביבמות (דף קי"ט ע"א) מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו, עיי"ש, למדתי פי' נכון על דברי הש"ס דידן באופן שלא יקשה קושי' הנ"ל, מדברי תשו' מהרי"א (חיו"ד סי' רמ"ה ורמ"ט), שהביא מדברי הרמב"ם (רפ"ה מחובל) דכ'

וז"ל כל המכה אדם דרך נציון (נ"א בזיון) עובר בלא תעשה וכ"ה לשון הסמ"ג וחרדים, הרי דלא אסרה התורה אלא דוקא דרך בזיון, וטעמא נראה לי מלשנא דקרא דיהיב טעמא פן יוסיף וכו' ונקלה אחיך וכו' הרי דעל בזיונו דוקא חסה התורה, וממילא היכא דאין מתכוין לבזות ליכא איסור חובל, וכל זה באחר מה שאין כן באביו דלא נפקא לן מהאי קרא דלא יוסיף וכו' ונקלה אחיך וכו' גם בלא מכוון לבזותו חייבה רחמנא, עיי"ש, ובזה יש לפרש אחר שגגת לאו היינו לאו דלא יוסיף, דאין איסור אלא במתכוון, בנו שגגת חנק, היינו דלא נפקא מקרא הנ"ל אלא מקרא דמכה אביו ואמו מות יומת, ומהאי קרא שמע מינה דגם בלא מכוון לבזותו חייב, ואם כן אין עיקר החילוק בין לאו לחנק, אלא מאיזה קרא ילפינן, אך יש להעיר על זה כמו שהעיר המנ"ח (מצוה מ"ח) על הא דאיתא בש"ס דאם נגמר דינו להריגה ויוצא ליהרג מפני עבירה שבידו, מכל מקום אם עשה תשובה ובא בנו וחבל בו חייב, הא אחר שחבל בו פטור, על זה הקשה כיון דכל עיקר אזהרה דמכה אביו ואמו אינו אלא מלאו דלא יוסיף, דהא בכלל ישראל הוא, וכמבואר ברמב"ם ובחינוך שם, אם כן כיון דבאחר ליכא אזהרה בכהאי גוונא לא נשמע גם כן אזהרה גבי אביו ואמו בכהאי גוונא, ולמה יהי חייב מיתה עיי"ש, וכל זה יוקשה גם כן אם נאמר הפי' כדלעיל, דבאינו מתכוון ליכא איסור באחר, ובאביו יש איסור חנק, כיון דאזהרה דאביו נשמע רק מאזהרה דאחר, ואולי יש לחלק, אמנם איך שיהי' גם שם מבואר בש"ס דלא תלי' זה בזה, חיובא דאביו ואיסורא דאחר.

(י) וראיתי בס' גשר החיים הנ"ל בהתשו' מאת הרה"ג מוהר"י הרצוג שליט"א, ומוה"ר שלמה זלמן אויערבאך נ"י שהעירו להיתר על פי דברי המנ"ח שם, שחידש דאם אביו ואמו אמרו לו שישכם, אינו חייב מיתה, ומה דמבואר בש"ס לענין להקיז דם, היינו שלא מרצון אביו, וכן הנהו תנאי דלא שבקו לבניהם ליטול להם קוץ, היינו דלמא יעשו חבלה שלא לצורך בשוגג שלא מרצון אביו, אבל אם אביו מוחל ומצווה להכותו נראה דאינו חייב כלל, עיי"ש, וכמה מן הדוחק דברי המנ"ח אלו, דהרי אם יש עצה לאביו לצוות לו בפירוש, ואז לא יעשה בנו איסור, אם כן אמאי לא שבקו לבניהם, דבשלמא שהבן יעשה מעצמו שלא ברשות אביו אף דמותר לרפואה כמו שכתב שם המנ"ח, מכל מקום יש לומר דיש לחשוש דלמא יעשה שלא לצורך, אבל אם האב רוצה יוכל לצוות בפירוש באופן שלא יעשה הבן איסור אף אם יחבול שלא לצורך הרפואה, ואמאי לא שבקו לבניהם בדרך זה, וביותר קשה לפי המבואר ברמב"ם הנ"ל ובטור ורמ"א הנ"ל, דמקיז וחותר כפי מה שירשהו לעשות, ובאמת העיר במנ"ח שם על הא דהצריך דוקא רשות אביו לרפואה, אבל על כל פנים הרמב"ם והטור והרמ"א כתבו כן, וכן כתב המאירי בסנהדרין שם וז"ל עושה ברשותם לכתחילה והמצוה עליו לעשות עיי"ש, ואם הי' ברשות אביו אמאי לא אשתמטו לומר דמותר אף בדאיכא אחר, באופן שיתן רשות אף על החבלה בשוגג שלא לצורך הרפואה, וע"כ דבאמת אף בכה"ג אסור, ושאינו חבלת אביו ואמו מאחר דאף שלא במתכוון חייב כנ"ל, גם מה שכתבו לצדד מחמת שעל ידי הזריקות (אוניעקציאנען) כל שנעשה על ידי מומחה, אינו מצוי יציאת דם לחוץ, וגם לא נראה על ידי זה צרירת דם של חבורה הוא פלוגתא במציאות, שאינו כן דעת הגאון מוה"ר צבי פסח פראנק שליט"א, שכתב שם דיציאת דם על ידי זריקה הוא דבר מצוי, ומה שכתב שם בסוף בסיכום, לחלק בין זריקה הנעשית בתוך הגידין, ובין הנעשית בתוך הבשר, גם בזה ראיתי רב גדול אחד בס' ירושת פליטה שם, דבאמת רואין כי על ידי האינעקציאן כ"פ נתאדם העור וכמו נצרר הדם.

(ז) גם מה שרוצה להוכיח שם בתשו' א' מלשון הרמב"ם הנ"ל, שגבי הקזה לא הזכיר רופא רק גבי נתוח בבשר, שמע מינה שבהקזה וכהאי גוונא לא חיישינן לרופא שיקלקל, הנה בדברי הטור וש"ע שם איתא בפירוש, וכן אם הוא מקיז דם או רופא וכו', הרי דגם לענין הקזה הזכיר אומן היינו מקיז דם, ואפילו הכי אסור היכא דאיכא אחר על כל פנים, וכן כתב בפרישה (אות ד') להוכיח דמיירי במקיז מומחה עיי"ש, ונשאר לנו רק החידוש שחידש הרה"ג מוהרי"מ הנ"ל, דכשעושה הבן בחנם וליכא אחר בחנם הרי זה כליכא אחר, ובת"ג שם, כתב שכן מבואר ביפה ללב (ח"ג רמ"א), שכתב בזה הלשון, ואף אם יש שם אחר והוא בשכר ובנו עושה בחנם, וניחא לי' לאב בחנם רשאי ועי' משק ביתי (אות ס"ט), עכ"ל, וכל שכן בנדון דידן כנ"ל.

והנה הגם מה שצירף שם בסיכום, מה שרוה"פ הסכימו שכל האיסור הזה לא להקיז דם לאביו לרפואה הוא רק חומרא בעלמא, קשה לצרף בנדון דידן דגרע מהקזה ודומה להוצאת סילוי ומפתח בועא, דאין החבלה עצמה הרפואה כנ"ל, מכל מקום הרי גם בהוצאת סילוי כתב הב"ח שם דלישנא דתלמודא לא שביק לי' לברי' וכו', משמע ממדת חסידות לא שביק לי' לברי' וכו' עיי"ש, ובזה יש לומר על פי דברי הש"ך ביו"ד (סי' קי"ט ס"ק כ"ז ובסוף סי' רמ"ב) בענין אם העמידו חכמים דבריהם אף לענין ממון, ובהגהות יד שאול שם כתב דמעת שראה דברי הש"ך נצטער דזה היפוך כל הש"ס ופוסקים, דכל שנאסר מדרבנן בודאי מוציאין ממון על ידי זה, וקצת ראי' לדברי הש"ך מהא דאמרו בחולין (מ"ט) איסור תורה, ואתה אמרת התורה חסה על ממון של ישראל, ומשמע דבאיסור דרבנן שייך לומר התורה חסה, ומיהו שם יש צדדים להקל וע"כ דברי הש"ך צע"ג עיי"ש, וגם יש פוסקים דאף מחויב לבזבז כל ממון שלא לעבור על איסור דרבנן, דכל איסורי דרבנן איכא בהו לאו דלא אסור, מכל מקום מצינו גם בש"ס דהקילו דרבנן משום איבוד ממון, ובזה צ"ל דאין מדמין איסורי דרבנן זה לזה ובמקום שאמרו אמרו, וכמ"ש בזה באריכות בס' דעת תורה בפתיחה לה' טריפות (אות ל"ד ומ"ט) עיי"ש, מכל מקום בכה"ג דלכמה פוסקים לא הוי רק חומרא בעלמא יש לצרף כל הנ"ל להיתרא. וע"ע מה שכתב בס' גשר החיים שם, לענין העמדת קרני אומן (באנקעס) לאביו ואמו, והעמדת עלוקות לאביו ואמו עיין שם.

ידידו דו"ש יצחק יעקב ווייס

שו"ת משנה הלכות חלק ז סימן פה

ובעיקר מחלוקת הרמב"ם והרמ"א בציצין שאין מעכבין לולי שאיני כדאי לפענ"ד הי' נראה דהרי קיי"ל החובל בחבירו לוקה אלא דהתורה צותה למול וכל שהוא בכלל מצות מילה אין בו משום חובל דכן צותה התורה וביום השמיני ימול בשר ערלתו ובאה הקבלה שהוא לחתוך עור הערלה ולפרוע ע"י קריעת הקרום והנה בש"ס סנהדרין פ"ד ע"ב רב לא שביק לבריה למשקל ליה סילוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח לי' כוונת דילמא חביל והו"ל שגגת איסור ופריך אי הכי אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק פי' דלפתוח בועה או לשקול קוץ מותר דזהו רפואתו ומותר ומצוה לרפאות את אביו אלא דחיישינן שמא ירבה ויחתוך או יחבול במקום שאין צריך לרפואה ובאחרים הו"ל שגגת לאו אבל בבנו הו"ל שגגת חנק וחמור מינה, ומינה ראיתי שכתבו דאין לבנו שהוא מוהל למול את אביו כגון שלא מל שמתו אחיו מחמת מילה או שצריך לתקן לו המילה אלא יקח מוהל אחר דלגבי בנו הו"ל שגגת חנק אם יחבול בו יותר מן המצוה.

מבואר מיהו דכל שעוסק במצוה וחובל ברשות מצוה מ"מ לא הותרה לו לחבול יותר משיעור המצוה וכל שחובל יותר עובר על פן יוסיף ובמידת לוקה. ומעתה יש להקשות למה הוא חוזר בציצין שאין מעכבין את המילה הא כיון דכבר קיים המצוה דהרי הני ציצין אין מעכבין את המילה ונמצא הו"ל בכלל חובל בקטן שלא ברשות וצ"ל דכיון דבמצוה זה אלי ואנוהו כתיב א"כ דין של ההידור נמי בכלל קיום המצוה וצריך האדם בשעה שמקיים המצוה לקיימה בכל ההידור שאפשר וממילא חוזר גם על ציצין שאין מעכבין כיון דמעיקר הדין הי' מותר לחתוך בפעם אחת כל הני ציצין אלא כל זה כל זמן שלא פירש אבל לאחר שפירש כבר ולא חתך הציצין שאין מעכבין ועכשיו רוצה לחזור ולחתוך הרי מצות מילה כבר נתקיימה בזה א"כ כשרוצה לחזור ולחתוך הציצין שאין מעכבין כבר עומד נגדו הלאו של לא תחבול דהתורה לא התירה אלא למול אבל לא לחבול וכיון דכבר הוא נמול אסור לחבול בו. לאחר שנים העיר לי ח"א שכן מפורש בח' ח"ס שבת קל"ג בישוב דברי הרמב"ם ושישו מעי שב"ה כיונתי לדעתו הקדושה. או יאמר לפ"מ שהבאתי לעיל בשם המג"א ודעימיה דקטן לאו בר מצות הידור ואין צריך לקיים הידור מצוה רק עיקר המצוה וא"כ ציצין שאינן מעכבין ל"ה אלא בכלל הידור מצוה דעיקר מצוה מקיים גם בלא זה וא"כ בציצין שאין מעכבין מצד הקטן אי"צ לחתוך דהידור מצוה לא שייך ביה אלא דעל המוהל יש דין של הידור מצוה וא"כ בשעה שמקיים המצוה ודאי צריך לקיים המצוה בשלמות ובהדור אבל לאחר שפרש וקיים המצוה אם רוצה לחזור על הציצין הוא רק לקיים ההידור על הקטן וקטן לאו בר הידור הוא וממילא אסור לו לחתוך משום חובל ולכן ס"ל להרמב"ם דאינו חוזר בין בחול ובין בשבת. והרמ"א יש לומר דלשיטתיה דס"ל דבקטן נמי יש הידור כמ"ש להדיא בדין הדלקת נר חנוכה ודלא כמ"ש לעיל אלא כל הידור שייך ביה ולכן ס"ל דחוזר בחול אבל לא בשבת...

...ואגב מדברי הגמרא סנהדרין הנ"ל תמהתי מה שישנם מוהלים המתחדשים וחותרים עור הפריעה יחד עם עור הערלה ולא נשאר מה לפרוע והארכתי בזה הרבה ולפי הנ"ל איכא איסור בזה דהרי מילה כשרה הוא בלי חיתוך עור הפריעה ואדרבה התורה הקפידה שלא לחתוך עור הפריעה כמבואר במקובלים אלא לפרוע ולגלות העטרה א"כ החותר עור הפריעה במזיד חייב משום חובל בקטן במה שאינו צריך דמה שהוא מצוה חותר ברשות התורה ומה שהוא חותר יותר מן המצוה הרי הוא בכלל שגגת לאו אבל בעור הפריעה שאין צריך הרי הוא מזיד גמור ובשבת הרי הוא בשגגת מיתה בשוגג ובמידת ח"ו בסקילה, וכן מצאתי בשו"ת מחנה חיים ח"ב סימן ק"ב להדיא, ובספרי משנה הלכות ח"ו הארכתי בזה בסימן קע"א עד קע"ט לבד שהוא שינוי ממנהג בני"ו ואשמח עוד לשמוע חו"ד כג"ק בזה. ובזה הנני ידיד נפשו באמת, דושכג"ק קשור באהבתו בלב ונפש, מנשה הקטן

שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן תד

בענין אי בן יכול להקיז דם או ליתן זריקה לאביו

א' לסדר וישבתם לבטח בארצכם התשמ"א בני"ו יצו"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון וו"ח נו"נ כש"ת מוה"ר שמואל א. טוירק שליט"א בעמח"ס פרי מלכה וזכרם צבי בראנקס נ"י. אחדשכ"ת בידידות.

מכתבו היקר קבלתי בנדון אשר דן בבן מהו שיקיז דם לאביו (סנהדרין פ"ד פ"ה) רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך רב דימי אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח ליה כוונת דילמא חביל ליה והוה ליה שיגגת איסור ופריך אי הכי אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ופסקה הרמב"ם ובטוש"ע יו"ד סי' רמ"א ס"ב וז"ל הי' קוץ תחוב לאביו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה וכן אם הוא מקיז דם או רופא לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר אע"פ שמכוון לרפואה עכ"ל וכתב הרמ"א בד"א שיש שם אחר לעשות אבל אין שם אחר לעשות והוא מצטער הרי הוא מקיז ותחוב לו כפי מה שירשוהו לעשות עכ"ל. ומשמע מדברי המחבר שאפילו ליכא אחר נמי לא יקיז ולא יתחבו לו וכ"ת יצא לפלפל בכונת הרמ"א אי כוונתו דאין שם אחר בכלל היודע ובקי בהקזה הוא דמותר לו אבל כל שיש אחר היודע להקיז אלא שאינו שם או כוונתו שכרגע אינו שם אבל יש שם אחר אפילו הכי מותר לו להקיז כיון שאביו מצטער ואי נימא כצד השני תמיה ליה כיון דאיכא אחר למה לא ימתין על האחר ויעבור על איסור דאורייתא משום צערא ולכן העלה בהכרח דמה דלא שביק ליה לבריה לא הוי רק איסור דרבנן דהדאורייתא התירה תורה בדין דרפא ירפא וזה מותר אפילו כדאיכא אחר והאריך שם בדברי הב"ח ובכל הסוגיא.

ולפום ריהטא עלה במחשבתי דהאי אחר הכוונה כמה דמצינו בגמ' שבת קל"ג ע"א אהא דתניא בשר ואע"פ שיש שם בהרת ימול דברי ר' אשי ופריך למ"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר כו' אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו הוא קא מכין ופריך ואי איכא אחר ליעבד אחר דאמר רשב"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ומשני דליכא אחר ע"ש ברש"י ובר"ן גאון, ולכאורה האי בדליכא אחר צ"ב דהא ודאי יש מוהלים בעולם וראיתי ברבינו חננאל שם שביאר הדבר דליכא אחר כלומר שאם נאמר להמתין עד שיבא אחר וימול ביטלנו וביום השמיני ימול שהוא עשה ע"כ פי' לדבריו ז"ל דודאי יש כאן מוהל אחר אלא שאם ימתין עד שיבא המוהל השני יעבור הזמן שלו ביום השמיני וכגון שהמוהל הוא במקום רחוק וא"כ הו"ל כמאן דליכא אחר והכ"נ נראה בדין מה שאמר הרמ"א ודייק בלשונו הטהור בליכא שם אחר כלומר לאו דליכא אחר בעולם ודאי איכא רופא אחר אלא דליכא שם אחר ולכן היכא דליכא אחר בנו יכול לרפאותו. והא קושיא דהאיך יכול ליכנס בספק איסור חובל שהוא איסור חנק בשביל צערא דאביו ו"ל דכיון דליכא שם אחר ואביו מצטער והו"ל צער ודאי ואיסור ספק א"כ הו"ל רפואה ודאי ואיסור חובל ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ובפרט שאז לא יהי רק בגדר שוגג או אונס כיון דליכא כאן אחר, וכל זה באין כאן אחר אבל אם יש כאן אחר הרי יש כאן רפואה ע"י אחר וספק איסור חנק וודאי שאסור לו ליכנס בספק איסור חנק כיון דהמצוה אפשר לקיים ע"י אחר כנלפענ"ד.

והנה הרמב"ן בתה"א תמה אסוגין דאם בכל אדם יש שגגת לאו בחובל ובבנו שגגת חנק א"כ לא יתעסקו בקיאים ברפואות כלל דלמא טעי והו"ל שגגת סייף (דההורג בזדון מיתתו בסייף) ועוד מ"ש בהקזה דאביו ומ"ש בהקזה דחבירו דהתם דילמא מזיק ליה ובתרוייהו הוי שגגת מיתה. עוד הקשה דחולה נמי יחוש לעצמו שאם מרפאין אותו בסממנים והוא אוכלן בכוס של עיקרין ושתה אותן שמא טעו בחולי או ברפואה ונמצא שהמית עצמו שטעותן של רפואים סם המות הוא ותי' כיון שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות ומצוה נמי הוא (מכאן נראה דעת הרמב"ן ז"ל דאיכא מצוה לרפאות ודלא כקצת אחרונים שרצו לדייק מדבריו בפירושו עה"ת דמה לו לרופא בבית עובדי ה' דליכא מצוה רק רשות) אין לחוש כלום אם מתנהג כשורה לפי דעתו אין לו רפואה אלא מצוה דרחמנא פקדיה לרפויי ליביה אנסיה למטעא אבל בן אצל אביו כיון דאיכא אחרינא למשקל ליה סילוא ולמפתח ליה בועיה לא שבקינן לבן למעבד הכי דלא ליהוי מעייל נפשיה לספיקא דחיוב מיתה וכן הא דאקשינן עלה מהא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל ביה והו"ל שגגת סקילה התם נמי משום האי טעמא הוא כיון דלאו סכנה הוא ולא חולי כלל הוא הו"ל למשבקיה עד מוצאי שבת דלא ליעול לספק חילול שבת ע"כ.

הנה ביאר לן הרמב"ן ז"ל טעם דהרופא יש לו רשות ומצוה לרפאות וכיון שכן כל זמן שמצוה עליו לרפאות אין לו לחשוש לשום חשש אפילו לשוגג סקילה כל שיש עליו חיוב רפואה והחילוק הוא רק אם יש עליו חיוב רפואה או אין עליו חיוב רפואה וחיוב רפואה הו"ל כל שאין שם אחר שיכול לרפאות מוטל עליו החיוב ואם יש אחר אין מוטל עליו החיוב לרפאות שהשני יכול לרפאות בלי לעבור על ספק איסור חנק וא"כ המצוה מוטלת עליו וכמו שהביא לעצמו משגגת שבת כיון דלאו סכנה הוא הו"ל למשבקיה עד מוצ"ש ולא לבא לידי ספק חילול לשבת ונראה דדוקא בסכנה מותר בכל אופן וכמ"ש לענין שבת כיון דלאו סכנה הוא והגם שהוסיף שם ולא חולי כלל הוא נראה דאין כוונתו דלסתם חולי אפילו ליכא סכנה נמי מותר שהרי לענין חילול שבת ודאי דוקא סכנה קתני או ספק סכנה והכ"נ כן הוא כאן. ולפ"ז לענין הקזה אין נפ"מ בין בן לאחר כיון דבהקזה אין החשש שלא יכנס לספק חבלה שאינו מצורך הרפואה שהרי הכא החבלה גופה ודאי רפואה הוא וזה מותר אלא חיישינן שמא טעו וימות וזה לשניהם עונש אחד דשגגת מיתה ב"ד הוא לזה כמו לזה. ורב (ר"פ) ומר ברי' דרבינא לא פליגי ואיפשיטא בעיא דרב מתנא ורב דימי להתירא.

ולשיטת הרמב"ן לכאורה ה' נראה לומר דהאי דלא שבקינן ליה במקום שיש אחר אפשר דהו"ל מדאורייתא כיון דחיישינן שיעבור על איסור תורה שהוא בחנק ואפי' בשגגה ואפשר דיהי' תלוי במחלוקת הרמב"ם ותוס' אי ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא או מה"ת לחומרא וי"ל ומיהו השאלות פ' משפטים שאילתא ס' כתב וז"ל ברם צריך מהו למעבד בה חבורה לרפואה כגון למישקל ליה דמא ומתעקר ליה שיניה כיון דלא לצעוריה קמכוין שפיר דמי או דילמא זמנין דעביד ביה טפי ממאי דמתבעי ואתי לידי איסורא ת"ש דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר כו' רב פפא לא שביק ליה לבריה למישקל ליה סילוא כו' אי הכי חבירו נמי חבירו שגגת לאו בעלמא הוא ולא גזרו רבנן אבל האי שגגת חנק כו' הנה כתב מפורש דהוא גזרה דרבנן ובגמ' לא מפורש איסורי' במאי ועיין העמק שאלה שם וס"ד דאסור מה"ת משום שקרוב ועלול לידי חבורה שלא לצורך והוי כהא דאסור לשמש בעת וסתה משום דעלולה לראות ומ"מ אי סבור יכולני לבעול הוי שגגה כדאי' שבועות דף י"ז ב' וה"נ אסור מה"ת כו' קמ"ל רבינו שאין זה אלא איסור דרבנן ע"ש.

ולפענ"ד לא דמי הני אהדדי דהא דאסור לשמש משום שעלולה לראות התם הוא משום דקיי"ל אורח בזמנו בא ולמ"ד וסת דאורייתא ואפילו למ"ד דרבנן מ"מ סמוך לוסתה כבר העלה הנוב"י והח"ס הסכים עמו דאסור מדאורייתא דחזקה דאורח בזמנו בא ואין בידו שלא יבא אבל כאן בידו הוא שלא לחבול וודאי דאין זה פס"ר שיחבול יותר מהצריך וגם לא בא מעצמו אלא בידו הוא וכן מה שהביא עוד שם מהא ביצה דף כ"ה א' הפשט וניתוח לעולה וה"ה לקצבים מכאן למדה תורה ד"א שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח התם נמי לאו בידו הוא דהרי חששו שמא ימצא בה טריפות בסתר והעמידנה על חזקתה שהיתה בה מקודם עכ"פ ההפשט וניתוח לא יעשה שינוי ולא בידו שלא תהי' טריפה א"כ התם החשש משום שיש כאן איסור כבר או לא והו"ל בספק איסור אבל כאן החשש שמא

יעשה איסור ע"י חבלתו ועכשיו אכתי ליכא איסור כלל לפנינו ודו"ק וא"כ יש לומר להיפוך מש"כ ולא גזרו רבנן על חבירו שהוא רק שגגת לאו ועל שגגת חנק גזרו וקאמר רק למה התירו בשגגת לאו ולמה לא גזרו גם על זה.

ומיהו לעיקר דינא הרי"ף ז"ל ס"ל דלמיתה לא חיישינן לא בבן ולא באחר משום דע"כ הצריכן הכתוב לרפאות ואין לך ברפאות אלא סכנה ומה שרפואה לזה ימית לזה וליכא איסור בדבר כל זמן שנוהג כשורה ול"ש בנו ול"ש אחר דאתמר בירושלמי נדרים ד' ב' שאפילו יש לו מי שירפאנו מותר לזה לרפאותו דלאו מן הכל אדם זוכה להתרפאות פ' לדבריהם וא"כ א"א לומר דאי איכא אחר דברי אפשר דמהאי אחר לא יזכה להתרפאות אלא כל שהוא בקי ויודע במלאכה בחכמה זו ושאינן שם גדול ממנו מותר וכל שאינו יודע בטיב מלאכה זו לא יהא לו עסק בהן וכן אם יש שם גדול ממנו אסור לו להתעסק בהן כלל ק"ו משאר דינים והוראות שבתורה דהיאך יורה בספק נפשות במקום שיש גדול ממנו ואם נתעסק בהן בכלל שופך דמים הוא בודאי ע"ש. וכנראה דזו הוא ג"כ דעת השאלות.

ועיין מנ"ח מ"ח דפשיטא ליה דהא דמיבעיא ליה בגמ' להקיז דם היינו שלא ברצון אביו ומ"מ מסקינן כיון שהוא לרפואה פטור וכן הני תנאי דלא שבקו לבניהם ליטול להם קוץ שמא יעשו חבלה נמי שלא לרצון אביו אבל אם אביו מוחל ומצווה להכותו נראה שאינו חייב כלל ואע"פ שלא מצאתי זה מפורש מ"מ הסברא נותנת כן כנלע"ד ברור ע"ש ופלא שהרי להדיא כתבו הרמב"ם והמאירי ועוד דאפילו הרשהו וכ"כ הרמב"ן וגם מעיקר לשון הגמ' דקאמר רב לא שביק ליה לבריה וכו' ואי מועיל מחילה אמאי לא שבק ליה הרי בידו למחול וליכא שיגגת חנק כלל וצ"ע.

ולהלכה ודאי דלכתחלה יעשה כמ"ש הרמ"א ז"ל דאם יש שם אחר לא יעשה הבן כלל דהא להמחבר אסור אפילו בדיעבד והרמ"א נמי מודה לכתחלה א"כ מאן יהין לחלוק עליהם ובפרט באיסור דיני נפשות, אכל בדיעבד כל שליכא אחר או שהאחר איננו פה עכשיו ואיכא צערא לאביו ומבקש לעזרו כה"ג לפענ"ד יש לסמוך על הרמ"א ז"ל ומה גם שיש לומר שהמחבר נמי מודה כה"ג להיתר בדיעבד ובפרט בצירוף שאר הטעמים שכתב הירושלמי ועוד שיש לסמוך על כל הנ"ל.

וכל זה כתבתי להלכה ומיהו למעשה לא יסמוך עלי כי מיראי הוראה אני וכ"ש מה שכתב הרמב"ן בתה"א דבמקום שיש גדול ממנו אסור לו להתעסק בהן כלל ק"ו משאר דינים והוראות שבתורה דהיאך יורה בספק נפשות במקום שיש גדול ממנו ואם נתעסק בהן בכלל שופך דמים הוא בודאי ע"ש א"כ ח"ו לי להימנות כיון שיש ב"ה בדורינו גדולים ממנו ואני אסקופה הנדרסת אינני כדאי לפסוק בדברים חמורים ולא אהי' ח"ו בכלל שופך דמים עיין טוש"ע יו"ד סי' של"ו בגירסת הטור ועיין ב"י שם דתרוייהו כלומר שני הגירסאות תרוייהו אמת הם.

ואולי זה הפי' (משלי ט') מה שאמר החכם בנבואתו כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה עיין ע"ז י"ט ע"ב ורמב"ם מהת"ת ה"ד ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב ולכאורה למה דימה ההוראה דוקא לרציחה ומי שלא הגיע להוראה רבים חללים הפיל ולפמ"ש הרמב"ן ז"ל אתי שפיר דכיון שלא הגיע להוראה ומורה בספק נפשות וכ"ש בדיני נפשות ודאי הרי הוא שופך דמים בודאי וחייב עליהם וכן להיפוך בתלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה ג"כ עצומים כל הרוגיה אבל לא אמר שהמורה הפיל עצומים כל הרוגיה שגרם בשביל שלא הורה כדת מה לעשות, ובזה מובן מה שאמרו בגמ' יומא פ"ו בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אזיל ולואי שתהא ביאה כיציאה ע"ש דלכאורה יש להבין שאם פסק וטעה מה בכך אבל להנ"ל אתי שפיר שהרי שמא יפסוק ויהי' ח"ו בכלל כי רבים חללים הפילה והו"ל ברעות נפשיה לקטלא אזיל דהו"ל בכלל רוצח ודאי וא"כ לא ליזל גם זה אינו שהרי ועצומים כל הרוגיה שאפשר גורם לזה ולכן התפלל על עצמו וק"ל.

עכ"פ הדבר הזה אחריות גדולה מה שהטילו עלינו ובעונ"ה בזמן הזה רבים הם המורים ומועטים היודעים ומי יאמר זכיתי לבי יתן ה' ולואי שתהא יציאה כביאה וביאה כביאה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתיך. דושה"ט וכאש"ל בדידות ובלב ונפש, מנשה הקטן

שו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קפה
מי שאינו יכול לצום ביו"כ האם יקח אינטערווינעס

ג' לסדר חיי שרה התשנ"ט בני"י יצו"א מע"כ ידידי חכם ומשכיל דר. י' ז' מאשקאוויטש הי"ו

אחדשה"ט, קבלתי מכתבו היקר בזמנו אמנם מחמת הטרדות לא התפנתי להשיב עד היום ואת מע"כ הסליחה. כן הנני מסביר שאני משיב בלשון הקודש כי איני רוצה לכתוב דברי תורה בשאר לשונות כי אם בלשון הקודש כמו שנתנה תורה מסיני ונכתבה בזה הלשון ובזה אנחנו משתבחים שבח של אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו "ורוממתנו מכל הלשונות", ואני מקוה שמעלתו יוכל להבין מה שכתבתי.

ובדבר השאלה שלפני יו"כ דברנו אודות חולה שבנו בקש בעדו ממע"כ היות כי ע"פ דרכי הרפואה לא יוכל לצום ביו"כ ולכן יעצתי אותו ליתן לו נזלים בורידים מה שקוראין לו פה (אינטערווינעס בלע"ז) או בלשונכם איי- ווי כדי שיוכל לצום. מע"כ עשה לו בקשתו וסדר לו על יו"כ והכל בסדר ומיהו עכשיו מתחרט שלא הי' לו לעשות כן, וטעמו

היות כי מע"כ כבר טפל באלפים מאחינו בני"ג במשך של י"ג שנים ומעולם לא עשה כדבר הזה. המציאות של נתינת הנוזלים איי- ווי כבר הם בהשתמשות יותר מארבעים שנה ומעולם לא שמע פסק כזה ליתן להחולה נוזלים על דרך זה שיוכלו לצום. בהלכה מבואר שיש כמה מיני אופנים לחולה שיש בו סכנה לאכול פחות מכשיעור אבל לא שמע על זה ואם ישמעו אחרים מזה בשנה הבאה עלינו לטובה מתפחד שלמאות מהחולאים יפנו להרופאים שיתנו הנוזלים להוריהם או לזקניהם ואין לדבר סוף ובקש לעיין בדבר קודם תענית הבא.

ועתה ידידי היקר ראשונה במה שכתב שכבר טפל עם אלפים חולאים ולא שמע עוד מהמצאה זו ליתן נוזלים שיוכל להתענות, אמת אגיד כי אני כן שמעתי וראיתי אנשים רבנים וגדולי ישראל שעשו כן כדי שיוכלו להתענות, אמנם אפי' אני הייתי הממציא הראשון לזה ג"כ אין לתמוה כי הרבה דברים שממציאים פוסקי הלכות להחזיק התורה כל מה שאפשר. והנה חולה שאינו יכול להתענות ביו"כ אינו היתר לאכול אלא דחוי' ובע"כ פק"נ דוחה יו"כ ומיהו אם יש בידו שלא לחלל יו"כ וגם לא לדחות כן צריך לעשות ולכן אמרו ז"ל כיון דאוכל פחות מכשיעור אינו חייב כרת אף שאסור מדרבנן מ"מ מוטב שיאכל פחות מכשיעור בכדי אכילת פרס כדי שלא יעבור על איסור כרת אפילו בפק"נ וכל מה שאפשר להקל האיסור צריך להקל.

ובגמ' סנהדרין (פ"ד ע"ב) רב לא שבק לבריה למישקל ליה סילוא (פי' קוץ) מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוונתא פי' בועתא, דילמא חביל ליה והו"ל שגגת איסור ופריך שם אי הכי אחר נמי ומשני אחר הו"ל שגגת לאו בנו שגגת חנק, הרי כל מקום שאפשר להקל באיסור מקילינין וא"כ הכ"נ אם אפשר להקל שהרי האוכל פחות מכשיעור בכדי אכילת פרס הגם דליכא איסור כרת אבל איסור דרבנן איכא מ"מ לגבי פק"נ מקלינין כיון שאפשר בפחות מכשיעור א"כ אם נוכל להקל עוד שלא לאכול כלל ורק שיתקיים ע"י נוזלים דרך הורידים ודאי שאסור לו לאכול אפי' פחות מכשיעור כיון דכה"ג כבר אין לו פק"נ וכל מה שאפשר לתקן מעיו"כ כדי שיוכל להתענות ביו"כ צריך ומה"ט לדעת רש"י תקנו לאכול עיו"כ במצוה שלא יהא רעב יותר מדאי ועיין טור א"ח בזה.

לענין הרופאים אפשר שיהי' זה דבר קצת קשה לפני יו"ט אם ירגילו בזה הרבה אנשים ומ"מ אנחנו נתפלל לה' שלא יהיו אנשים חלושים עד כדי כך אלא יוכלו להתענות, בכל אופן לענינינו אני רואה בזה דבר טוב ואל יתחרט על דבר טוב שעשה וי"ר שהפאציענטים שיבאו אליו יזכו לרפואות ומלאך רפאל יעמוד לימינו בכל אשר יפנה.

שו"ת עטרת פז חלק ראשון כרך ג- חושן משפט, הערות סימן ז הערה א

...ומילתא אגב אורחיה נימא הכא, דהנה ראיתי למהרלב"ח בתשובותיו (סי' קג ד"ה הראיה השנית וכו') שג"כ הביא שם שנראה דדעת הפוסקים היא לפסוק דאין אדם רשאי לחבול בעצמו. אולם כתב דהאמת היא שצריך עיון מנין להם לפוסקים לפסוק כן...

...אלא ודאי דפשיטא לגמ' דאין אדם רשאי לחבול בעצמו, ולכן גם לא מועיל שיתן רשות לאחרים שיחבלו בו. וכן יש להביא ראיה נמי מהגמ' דסנהדרין (פד ע"ב) דפשיטא לגמ' התם דאין אדם רשאי לחבול בעצמו, דאמרינן התם, רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא (קוץ שנתחב בבשרו), מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למפתח ליה כוונתא (כוויה להוציא ממנה ליחה), דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור. ושאלה הגמ', אי הכי אחר נמי (לא ליפתח שהרי כל ישראל הוזהרו על חבלת חבירו דכתיב "לא יוסיף" - רש"י). ותירצה, אחר שגגת לאו, בנו שגגת חנק. ע"כ. הא חזינן דהגמ' השוותה אביו לאחר מכל וכל, ולכן שאלה הגמ' אי הכי אחר נמי, ואם איתא דמועיל נתינת רשות באחר, יכלה הגמ' לומר דבאחר מיירי שנותן לו רשות ואפילו שגגת איסור ליכא, אלא ודאי דפשיטא ליה להגמ' דלא מועיל נתינת רשות לאף אחד, משום דאסור לאדם לחבול בעצמו. וק"ל. וראה בס' לאור ההלכה לרש"י זווין (עמ' שיח והלאה) שהביא ראיות אלו, ועוד ראיות דלעולם אין אדם רשאי לחבול בעצמו. ע"ש. ועכ"פ לפי האמור נראה שיש ליישב בזה נמי את דברי המהרלב"ח, דלכן פשטו כל הראשונים הנ"ל כמ"ד דאסור לאדם לחבול בעצמו, כיון שאע"ג דהאי מילתא לא איפשיטא בגמ' דבב"ק להדיא מ"מ סתמא דכולי הש"ס הכי נקיט דאין אדם רשאי לחבול בעצמו. וק"ל. והלום ראיתי לרב מעשה רוקח על הרמב"ם (פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"א) שעמד שם על דברי הרב המגיד שכתב מקור לדברי הרמב"ם במה שפסק דאסור לאדם לחבול בעצמו וז"ל: זה מפורש במשנה ובגמרא בהחובל (צ: צא): שאין אדם רשאי לחבול בעצמו. וכתב המעש"ר דלכאורה מדוע סתם המ"מ את דבריו, דהא הוה ליה למימר דדבר זה פלוגתא דתנאי היא ופסק כסתם משנה. יעו"ש. ועכ"פ לפי הדברים המבוארים לעיל שפיר פסקינן כהאי סתם משנה, כיון דסתמא דהש"ס בכמה דוכתי כהאי משנה נקיט, וגם בתוספתא ובירושלמי ובברייתא דאדר"נ נקיט כהאי שמעתתא דאין אדם רשאי לחבול בעצמו.

טורי אבן מסכת מגילה דף כח עמוד א

...ונ"ל עוד ראי' לדבריו מדאמר ר"פ הנחנקין (סנהדרין דף פ"ד) רב לא שביק לבריה למשקל לי' סילויא מר ברי' דרבינא לא שביק לבריה למיפתח לי' כוונתא דילמא חביל והו"ל שגגו' איסור ואי האב יכול למחול על בזיונו, א"כ ה"ה על הכאתו נמי יכול למחול א"כ למה לא שבקו לבניהם למיפתח כוות' ולמשקל סילויא ה"ל למחול על כבוד'. א"ו כל כה"ג שהוא דרך בזיון אין כבוד האב מחול וה"ה לכבוד הרב. והא דפריך התם א"ה אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק אע"ג דאחר יכול למחות על הכאתו כדמוכח בספ"ח דב"ק (דף צ"ג). הא דפריך א"ה אחר נמי היינו בסתמא היכא דלא מחל בהדיא. מיהו ק"ל דאמר בפ"ק דקדושין (דף ל"ב) רב הונא קרע שיראי באנפי' רבה ברי' אמ' איזיל אחזי אי רתח אי לא רתח ופריך דילמא רתח ועבר אלפני עור ופירש"י ודילמא רתח ואמ' לאבוה מידי בריתחיה ומשני דמחל

ליה ליקרא אלמא אפילו לענין בזיון כבוד אב מחול^(קא). ואולי י"ל דכבוד הרב שאני דכבודו גדול משל אב מש"ה במקום בזיון אינו יכול למחול על כבודו:

מלאכה שאין צריכה לגופה ומקלקלין בשבת

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קו עמוד א

וכל המקלקלין פטורין. תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן: כל המקלקלין פטורין, חוץ מחובל ומבעיר. אמר ליה: פוק תני לברא, חובל ומבעיר אינה משנה. ואם תמצא לומר משנה, חובל- בצריך לכלבו, מבעיר- בצריך לאפרו. והאנן תנן כל המקלקלין פטורין!- מתניתין- רבי יהודה, ברייתא- רבי שמעון. מאי טעמא דרבי שמעון- מדאיצטריך קרא למישרא מילה, הא חובל בעלמא- חייב, ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן- שמע מינה מבעיר בעלמא חייב. ורבי יהודה- התם מתקן הוא, כדרב אשי: דאמר רב אשי: מה לי לתקן מילה, מה לי לתקן כלי, מה לי לבשל פתילה, מה לי לבשל סמנין.

רש"י מסכת שבת דף קו עמוד א

מתניתין ר' יהודה- דאית ליה מקלקל בחבורה פטור, ולא איתפרש היכא, ולי נראה: מתניתין ר' יהודה היא, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו, ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה, דאף על פי דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה- מתקן הוא אצל אחרים, ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה הוא, משום תקון אחרים, אבל מקלקל ואינו מתקן- פטור, ואף על גב דרישא דמתניתין אוקימנא כר' שמעון, דקתני קורע על מתו פטור- סיפא ר' יהודה.

וברייתא ר' שמעון היא- דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל, ואפילו מבעיר עצים לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים, ומה שהוא מתקן אצל אחרים- לר' שמעון לא חשיב, דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב, כדיליף לקמיה.

שו"ת יביע אומר חלק ד- אורח חיים סימן כז

נשאלתי אם מותר להשתמש בשבת במשחת שיניים ע"י שפשוף במברשת, וביחוד לאדם הרגיל בזה, שיש לו צער בהמנעו מלצחצח שיניו במשחת שיניים, כמעשהו בחול.

(ב) אולם נראה דלא שייך ממרח בכה"ג אלא אם כן רוצה בקיומו של הדבר שמתמרח, כממרח רטיה ושעוה. אבל המשפסף משחת שיניים שאין רצונו כלל בקיום המשחה אלא בנקיון השיניים, ואחר זה תיכף שוטף פיו ושיניו במים ורוח עברה ותטהרם, בזה לא שייך איסור מירוח אפי' מדרבנן...

(ד) וראיתי בשו"ת גנת ורדים (כלל ג סי' יד) שהביא דברי הרמ"א שאסר לרחוץ בבורית שקורין זייף משום נולד, וכתב ע"ז, ושאלתי מחכמי האשכנזים פירוש זה ואמרו לי שהוא הסאבון. ולפי שיש במקומותינו שני מיני סאבון, יש שהוא קשה כאבנים ויש שהוא עב ומסומך כדבש זיפים. (ע' סוטה (מח:): ופרש"י שם). חקרתי ושאלתי ע"ז לחכמי האשכנזים, ואמרו לי כי בארצותם הסאבון קשה כאבנים, וזה הסאבון שהוא רק כדבש אינו מצוי ביניהם. וכיון שדרך הסאבון להיות כגבשושית שאין פניו חלקים רק עולה ויורד, וע"י שרוחצים בו מתמחה והולך ונעשים פניו חלקים. והנה המחליק פני הדבר יש בו משום ממחק וממרח וכמ"ש הרמ"א (ס"ו שכא) שיש להחמיר שלא להחליק פני האוכל. וא"כ יותר היה לנו לחוש בסאבון לאיסור ממרח דהוי חשש מלאכה דאו', יותר מחשש איסור נולד, שאינו אלא איסור קל מדרבנן בעלמא. ונראה דה"ט לפי שעיקר דין מלאכה שא"צ לגופה במחלוקת שנויה יש מתירין ויש אוסרין, ועד כאן לא אסרו אלא כשמכוין להדיא לעשות אותה מלאכה, רק שא"צ לגופה של מלאכה ההיא בעצמה שכל צרכו הוא בשביל דבר אחר. הלא"ה שרי. וכהא שכ' הרמב"ם (פ"י משבת ה"כ) שהצד דברים שיש במינם ניצוד אפי' שלא לצורך חייב דמלאכה שא"צ לגופה חייב. ושם/פ"י משבת/ (הכ"ד) שהצד חגבים ויתושים וכיו"ב פטור שאין במינם ניצוד. ונראה שבהיות בדבר ב' תנאים אלו, שאין במינם ניצוד וגם שאינו מתכוין לצוד אין להחמיר כלל, כיון שאפי' יתכוין לצידה אין שם איסור אלא חומרא בעלמא, א"כ כשיהיה נוסף שם שא"צ לגופה של צידה יהיה מותר לגמרי. ויצטרף לזה שבעיקר משאצל"ג יש מתירין לגמרי, דסברי דהיינו הך דר"ש דס"ל דדבר שאינו מתכוין שרי ונקטינן כוותיה. ועלה בידינו שאין בסאבון איסור מטעם ממרח. ע"כ. ותמיהני דנראה דאשתמיטתיה מחלוקת הפוסקים באו"ח (סי' שטז ס"ג), אם מותר לסגור התיבה שיש בתוכה זבובים...ועוד שלפע"ד יש מקום לומר דברחיצה בסאבון שיש בו גבשושית ועולים ויורדים בו, כנידון הגנת ורדים הנ"ל, יש חשש איסור ממחק מן התורה, שע"י שרוחץ בו הוא מחליקו היטב ונוח יותר לרחיצה פעם אחרת. ואע"פ שאינו מתכוין הו"ל פסיק רישיה דניחא ליה דחייב מה"ת. וכמבואר בשבת (ע"ה קג). ע"ש. וכדברי המעשה רוקח הנ"ל. ואפי' היכא דלא איכפת ליה בתיקונו ומירוחו, שנוי הדבר במחלוקת רש"י ותוס' (שבת ע"ה), דלרש"י חייב, ולהתוס' פטור, ועכ"פ איסורא מיהא איכא, ובאמת שגם בפ"ר דלא ניחא ליה דעת רוב הפוסקים דאסור מדרבנן. ודלא כהערוך. וכדעת התוס' (שבת קג). וכן פסק מרן בש"ע (סי' שכ ס"ח) לאסור פ"ר דלא ניח"ל. ובסבון שיש בו גבשושית מסתברא דהו/דהוי/ פ"ר דניח"ל דחייב. ואפי' את"ל דהוי מלאכה שא"צ לגופה, דדמי לחופר גומא וא"צ אלא לעפרה, דמה התם הוא עושה מלאכת החפירה אלא שהוא צריך רק לעפר

הניטל ממנה, ה"נ כשמפשף ידיו בסבון אינו צריך אלא להחלק המתמחה ע"ג ידיו שבלעדיו לא יוכל לנקותם, והו"ל משאצל"ג במלאכת ממחק. (ומיהו הכא חמיר טפי, דהתם אפי' למ"ד משאצל"ג חייב, מודה בחופר גומא דפטור. משום דהו"ל מקלקל. וכמ"ש בשבת (עג:). וע"ע (שבת קה:) ע"ש. אבל הכא הא חשיב כמתקן.) מ"מ לכ"ע מיהא איסורא מיהא איכא. ודלא כמ"ש הגנת ורדים בראש דבריו שיש מחלוקת במשאצל"ג יש מתירין ויש אוסרין. דמעולם לא נמצא מתירין במשאצל"ג, והמחלוקת היא רק שיש מחייבין ויש פוטרין. ויש להעיר ביתר שאת עמ"ש הגו"ר בסוף דבריו, שיש לצרף בזה שיש מתירין לגמרי במשאצל"ג, דסברי דהיינו הך דר"ש דדשא"מ מותר, ונקטינן כוותיה. ע"כ. ובמחכ"ת דבריו אלו תמוהים מאד, שהרי פשוט שאין ענין של דשא"מ למשאצל"ג ורב המרחק ביניהם. וכמבואר בשבת (מב) בדשא"מ ס"ל כר"ש במשאצל"ג ס"ל כר"י. וע"ע בתוס' שם /שבת מב/. הרי דב' ענינים נפרדים הם. ובשבת (צד:) אימור דפטר ר"ש במשאצל"ג מחיוב חטאת, איסורא דרבנן מיהא איכא. וכן מתבאר שם (קכא:). וע"ע בתוס' שבת (קז) ד"ה וממאי. ובתוס' סנהדרין (פה) ד"ה ור"ש. ע"ש...

ומעתה לפי כל המבואר, במשחת שינים נמי יש להקל כמ"ש הגו"ר והנו"ש. ודו"ק.